

Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

**II NAUČNI SKUP
STREMLJENJA I NOVINE U
SPECIJALNOJ EDUKACIJI I REHABILITACIJI**

Beograd, 28. decembar 2012.

ZBORNİK RADOVA

Godišnja prezentacija rezultata naučno-istraživačkih projekata
Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
koje finansira
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Republike Srbije
2011–2014

Beograd 2012.

II naučni skup
Stremljenja i novine u
specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji

Beograd, 28. decembar 2012.

ZBORNİK RADOVA

Izdavač:

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
11000 Beograd, Visokog Stevana 2
www.fasper.bg.ac.rs

Za izdavača:

Prof. dr Jasmina Kovačević

Urednik

Prof. dr Milica Gligorović

ISBN 978-86-6203-036-8

Zbornik radova će biti publikovan
u elektronskom obliku CD

Tiraž:

200

PROJEKAT 179068

EVALUACIJA TRETMANA STEČENIH
POREMEĆAJA GOVORA I JEZIKA
Rukovodilac projekta: Prof. dr Mile Vuković

PROJEKAT 179025

KREIRANJE PROTOKOLA ZA
PROCENU EDUKATIVNIH POTENCIJALA DECE SA SMETNJAMA
U RAZVOJU KAO KRITERIJUMA ZA IZRADU INDIVIDUALNIH
OBRAZOVNIH PROGRAMA
Rukovodilac projekta: Prof. dr Jasmina Kovačević

PROJEKAT 179017

SOCIJALNA PARTICIPACIJA
OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU
Rukovodilac projekta: Prof. dr Nenad Glumbić

PROJEKAT 179055

UTICAJ KOHLEARNE IMPLANTACIJE NA EDUKACIJU
GLUVIH I NAGLUVIH OSOBA
Rukovodilac projekta: Prof. dr Sanja Đoković

PROJEKAT 179025

KREIRANJE PROTOKOLA ZA
PROCENU EDUKATIVNIH POTENCIJALA
DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU KAO
KRITERIJUMA ZA IZRADU INDIVIDUALNIH
OBRAZOVNIH PROGRAMA

Rukovodilac projekta: Prof. dr Jasmina Kovačević

INDIVIDUALNI OBRAZOVNI PLAN ZA UČENIKA SA OŠTEĆENJEM VIDA

Branka Jablan¹, Vesna Vučinić, Branka Eškirović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Individualni obrazovni plan (IOP) je u zakonsku regulativu Republike Srbije uveden 2009. godine u cilju unapređenja obrazovanja dece ometene u razvoju. Suština IOP-a temelji se na proceni potreba za dodatnom obrazovnom, zdravstvenom ili socijalnom podrškom. Procena potreba za pružanjem dodatne podrške detetu sa oštećenjem vida podrazumeva organizovan proces prikupljanja podataka, koji treba da pruži sliku o detetu, njegovim jakim stranama, teškoćama, o okruženju, u kome dete i njegova porodica nailaze na prepreke i podršku. IOP stvara prilike za timski rad roditelja i profesionalaca, obezbeđuje jasne instrukcije i potrebne informacije svim članovima tima, štiti njihova prava i obezbeđuje odgovornost.

Cilj rada je dati neke preporuke za izradu individualnog obrazovnog plana za dete sa oštećenjem vida, posebno segmenta: procena medija za učenje.

Ključne reči: *Individualni obrazovni plan, dete sa oštećenjem vida, procena*

UVOD

Individualni obrazovni plan (IOP) je dokument kojim se planira dodatna podrška u obrazovanju deteta. Uvođenje i zakonsko regulisanje IOP u naš obrazovni sistem trebalo je da unapredi obrazovanje dece sa smetnjama u razvoju i višestruki efekti se očekuju u sledećim oblastima: uključivanje dece sa smetnjama u razvoju u redovne škole, ocenjivanje u odnosu na prilagođene standarde postignuća, uvođenje pedagoških asistenata i stručnih saradnika kao posebne podrške u obrazovanju i kvalitetnije obrazovanje višestruko ometene dece. Evropski obrazovni prostor već nekoliko decenija prepoznaje značaj Individualnog obrazovnog programa (dalje IOP). Značaj i potreba da IOP

---

¹ E-mail: jablanb@vektor.net

bude integrativni element edukacije dece ometene u razvoju posebno se može uočiti u razvijenim evropskim zemljama i SAD-a (Kaljača, 2007; Tzvetkova-Arsova, 2010).

U zemljama u kojima je prepoznata potreba za IOP, zakonom je regulisan i način njegovog sprovođenja:

1. Određuje se sredina u kojoj će se dete školovati, a to određuje način učešća države u finansiranju usluga.

2. Utvrđuje se trenutni nivo sposobnosti i mogućnosti učenika pre primene bilo kakvog programa.

3. Procenjuje se vreme koliko dugo će program trajati (definisan početak i kraj).

4. Određuju se načini merenja postignuća.

Forma Individualnog obrazovnog plana varira od zemlje do zemlje, od škole do škole, ali je sadržaj, odnosno struktura uglavnom ista. Osnovni elementi ovog plana su: (a) podaci o trenutnom nivou razvoja deteta (razvojni status deteta u celini i po oblastima razvoja, očuvani potencijali deteta i oblasti zaostajanja u odnosu na vršnjake (primarne i sekundarne posledice oštećenja, posledice na postizanje obrazovnih rezultata, posledice po socijalni razvoj deteta i odnose sa vršnjacima); (b) podaci o godišnjim ciljevima i zadacima koje treba ostvariti u okviru pojedinih predmeta; (v) podaci o potrebnim individualnim adaptacijama u nastavi; (g) podaci o praćenju razvoja deteta tokom godine; (d) podaci o interakciji sa ostalom decom u odeljenju; (đ) podaci o posebnim obrazovnim uslugama koje su obezbeđene i (e) podaci o načinima obaveštavanja roditelja o napretku deteta (Grenot-Scheyer et al. prema Jablan i sar. 2010).

Zakonski akti koji definišu postojanje IOP-a, i osnovna ideja postojanja ovog dokumenta temelji se na prethodno sprovedenoj proceni, zatim na izradi IOP-a i na kraju praćenju očekivanih ishoda. Međutim nekako se stiče utisak da je IOP uveden u naše škole, ali da nedostaje početak i kraj, tj. procena i ishod. Naravno, osnovni problem je sada mnogo izraženiji predstavljen pitanjem *“Kakav IOP mi u stvari imamo?”*

IOP je razvojni dokument, jer se ostvarenje postavljenih ciljeva utvrđuje kratkoročno (nedeljno i mesečno) i dugoročno (šest meseci i više). IOP ne znači da se sa detetom radi jedan na jedan – naprotiv, dete radi po „svom planu i programu“, u učionici sa ostalom decom. Nastava se organizuje tako što se kreiraju mogućnosti da dete stiče znanja i veštine i radi na dostizanju „svojih“ obrazovnih (i ostalih) ci-

ljeva. Pri izradi IOP, treba obratiti pažnju pre svega na oblasti razvoja u kojima je dete uspešno.

Ako je u prethodnom periodu školovanja (u predškolskoj ustanovi) za dete već urađen i primenjivan IOP, onda se on u celini preuzima, a sa stručnjacima koji su ranije bili zaduženi za njegovo sprovođenje timski se razmatraju svi elementi neophodni za nastavak rada. Opis detetovog funkcionisanja i postavljeni ciljevi treba da budu veoma precizno navedeni (Hrnjica, 2004). Ciljevi treba da budu izrečeni kvantitativnim i kvalitativnim terminima (rokovi u datumima, trajanje pažnje u minutima, kratkoročna memorija u broju informacija, fond reči u broju reči, detaljni opisi npr. procesa analize, sinteze, generalizacije, zatim, sposobnost izdvajanja glasova na početku, u sredini i na kraju reči itd.). Tako npr. ako dete posle nekoliko meseci učenja prepoznaje određen broj slova, ali ne može da ih poveže u reči, nerealno je postaviti cilj da u narednom periodu prepoznaje još neka slova i uspešno ih povezuje u dužim rečima.

Individualna procena medija za učenje deteta sa oštećenjem vida

Osobe sa oštećenjem vida pripadaju grupi ometenih u razvoju kojima je neophodna društvena podrška radi efikasnijeg funkcionisanja u obrazovnom i profesionalnom procesu i svakodnevnom životu. Ako pored oštećenja vida postoji i neki drugi vid ometenosti pojačana je potreba za dodatnim vrstama podrške. Kada je u pitanju procena deteta sa oštećenjem vida u cilju kreiranja IOP-a opšti principi koje treba uvažavati su: odluke se donose u skladu sa identifikovanim potrebama učenika; članovi tima su saglasni sa predloženim; informacije se prikupljaju tokom dužeg vremenskog perioda; postavljeni ciljevi uključuju rešavanje sadašnjih i budućih potreba, i odluke podležu kontinuiranoj evaluaciji (Koenig & Holbrook, 1998). Procena treba da bude potpuna, praćena pouzdanim instrumentima jer daje mogućnost da odredimo nivo funkcionisanja deteta, a ishod treba da bude saznanje o detetovim mogućnostima. Procena i izbor odgovarajućeg medija za učenje i sticanje pismenosti deteta sa oštećenjem vida predstavlja ključnu procenu koju tifiolog treba da sprovede na ranom detetovom uzrastu, a najkasnije pre polaska u školu. Cilj je da se za svako dete sa oštećenjem vida kreira program opismenjavanja baziran na individualnim mogućnostima i potrebama i da se odredi medij ili mediji na ko-

jima će dete sticati pismenost (Koenig & Holbrook, 1998). Za polazak u školu i određivanje kojim pismom će se dete služiti, stručnjaci koji rade sa decom oštećenog vida znaju da je potrebna temeljna procena vizuelne i taktilno-kinestetičke percepcije, motornih i taktilnih funkcija. U praksi tiflolozi najčešće prihvataju preporuku oftalmologa da deca koja su kategorisana kao slepa, uče Brajevo pismo odnosno da koriste taktilne medije za učenje, dok slabovidi učenici koriste vizuelne medije i crnu štampu. Međutim, ovakav pristup obrazovanju dece sa oštećenjem vida polako gubi smisao.

Naime, oštrina centralnog vida merena pri pogledu u daljinu koja predstavlja osnov medicinskog kategorisanja učenika na slepe i slabovide, ne pruža uvid u vizuelne sposobnosti neophodne za učenje čitanja i pisanja. Pokazatelj kojim se moramo rukovoditi prilikom odabira obrazovnog medija je stepen vizuelne efikasnosti pri zadacima rada na blizinu koji su karakteristični za proces učenja u školi. Od ključnog značaja za pravilan odabir odgovarajućeg medija za učenje je temeljno oftalmološko ispitivanje vidnih funkcija u koje spadaju: oštrina vida, periferni vid, sposobnost razlikovanja boja, sposobnost adaptacije na konstelacione izmene u vidnom funkcionisanju (svetlo-tama, daljina-blizina, pozitivni-negativni kontrast), sposobnost adaptacije, binokularni vid, stereo vid i prostorni vid. Međutim, oftalmološke informacije nisu dovoljne za celovito sagledavanje vizuelnih sposobnosti. Potrebno je prikupiti niz dodatnih informacija koje će činiti preporuku za korišćenje crnog tiska ili Brajevog pisma kao osnovnih medija opismenjavanja (Duffy & Hoffman, 1999, prema: Jablan, 2010). Procena obrazovnih medija u skladu sa individualnim potrebama dece sa oštećenjem vida treba da predstavlja deo protokola za ispitivanje funkcionalnog vida. U tu svrhu autori (npr.: Caton, H. (1994): *Tools for Selecting Appropriate Learning Media*; Koenig, A., Holbrook, C. (1995): *Learning Media Assessment*; Mercer, D. (2002): *FVE/LMA Protocol*; Mannig et al. (2006): *Assessment of Learning Media*) ali i škole (npr. Western Pennsylvania School for Blind Children; The Texas School for the Blind and Visually Impaired; California School for the Blind) razvili su instrumente koji omogućavaju donošenje objektivne odluke o načinu sticanja pismenosti slepe i slabovide dece. Na osnovu procene dobićemo odgovore koje pismo će dete učiti, a na članovima tima je zadatak i odgovornost da naprave individualni program opismenjavanja (u okviru IOP-a) i da ga primene.

ZAKLJUČAK

Individualni obrazovni plan je koristan i smislen samo onda kada predstavlja vodič za napredovanje deteta (Hessler, Konrad, 2008). Pravo na IOP ima dete koji ima potrebu za dodatnom podrškom u obrazovanju i vaspitanju zbog teškoća u pristupanju, uključivanju, učestvovanju ili napredovanju u vaspitno-obrazovnom radu, ako te teškoće utiču na ostvarivanje opštih ishoda obrazovanja i vaspitanja (Službeni glasnik, 2010). Zasniva se na dinamičkoj proceni trenutnog stanja deteta i planiranog nivoa usvajanja znanja i veština. Određuje oblik, nivo, vrstu i učestalost podrške koja je potrebna detetu kako bi napredovalo u skladu sa svojim sposobnostima.

LITERATURA

1. Hessler, T., Konrad, M. (2008). Using Curriculum-Based Measurement to Drive IEPs and Instruction in Written Expression, *Teaching Exceptional Children*, 41 (2), 28-37.
2. Hrnjica, S. (2004). Škola po meri deteta, priručnik za rad sa učenicima redovne škole ometenim u razvoju, Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta, Save the children, Beograd.
3. Jablan, B., Kovačević, J., Vujačić, M. (2010): Specifičnosti početne nastave matematike za decu sa teškoćama u razvoju u redovnim osnovnim školama, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, Beograd, Vol 42, br. 1, str. 165-184.
4. Kaljača, S. (2007). Individualni pristup u tretmanu osoba teže ometenih u intelektualnom razvoju. U: D. Radovanović (priredivač), *Nove tendencije u specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji*, (str. 213-226). Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju - Centar za izdavačku delatnost.
5. Koenig, J. & Holbrook, C. (1989). Determining the reading medium for students with visual impairments. A diagnostic teaching approach, *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 83 (6), 296-302.
6. Koenig, J. & Holbrook, C. (1995). *Learning media assessment of students with visual impairments: A resource guide for teachers*, Austin: Texas school for the blind and visually impaired.
7. Tzvetkova-Arsova, M. (2011). Development of an individualized educational plan (IEP) for visually impaired multiply disabled students in Bulgaria and the basic areas covered in it, *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 10 (1), 51-75.

INDIVIDUAL EDUCATION PLAN FOR STUDENTS WITH VISUAL IMPAIRMENTS

Branka Jablan, Vesna Vučinić, Branka Eškirović
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

Summary

Individual education plan was introduced into the legislation of the Republic of Serbia in 2009. The aim of introduction and legislation of IEP is to improve education of children with disabilities. The essence of the individualized approach is based on the estimation of needs for additional educational, medical or social support. For a child with visual impairment, the estimation of needs for additional support represents an organized process of data collecting, which should provide a picture of the child, his strengths and difficulties, as well as the picture of the environment in which the child and his family encounter obstacles and support. IEP creates opportunities for teamwork of parents and professionals, provides clear instructions and necessary information to all team members, protects their rights and ensures accountability.

The aim of this paper is to provide recommendations for the development of individual education plans for children with visual impairments, especially in the segment: media assessment for learning.

Keywords: individual educational plan, children with visual impairments, estimate